

Toruń, dnia 25.10.2024

Mateusz Skrzatek

502310

Instytut Archeologii UMK

Streszczenie rozprawy doktorskiej

The doctoral dissertation titled "Settlement Space on the Borders of the Early Piast State in Light of Geoinformatic Analyses: Lubusz Land and Chełmno Land – A Comparative Study" focuses on a multifaceted spatial and environmental analysis of settlements in the northeastern (Chełmno Land) and western (Lubusz Land) border areas of the early Piast state. The aim of the study is to understand how natural and social factors influenced the distribution and organization of settlement structures, contributing to the formation of Polish statehood from the 7th to the 13th century.

The author concentrates on determining the settlement patterns of Chełmno Land and Lubusz Land, considering the natural and social context of these regions as the borders of the early Polish state. Chełmno Land bordered Prussian territories, while Lubusz Land was located in the western Germanic zone of influence, which gave them strategic importance and shaped specific conditions for the development of settlements.

The research methodology is based on geoinformation tools and database analysis. A key element was the analysis of the Digital Terrain Model (DTM), which allows for detailed mapping of terrain topography and facilitates the classification of settlement locations. Additionally, geomorphological, soil, and hydrographic network analyses were conducted to identify areas favorable for settlement and natural barriers. Spatial analyses using Geographic Information Systems (GIS) enabled the comparison of settlement distributions and their relationships with environmental elements.

The scope of the analysis includes both open settlements and those defined by natural and human-made boundaries. Settlements were classified at various scales: individual settlements, clusters, zones, and entire settlement regions. The relationships between settlements, hydrographic networks, and soil typologies were examined, allowing for a better understanding of their significance.

The study demonstrates that the natural environment had a significant impact on settlement processes and the organization of settlement structures. The border locations of Chełmno Land and Lubusz Land required settlers to adapt in specific ways, which were important elements in the development of the early Piast state. Natural conditions such as topography, soil types, and hydrographic networks were crucial in selecting settlement locations and shaping their functions.

The research results emphasize that settlement in these areas was not accidental but resulted from a well-thought-out settlement strategy that considered both environmental potential and the need to establish a settlement base on the borderlands. The distribution of settlements

indicates the existence of an organized social and political structure capable of utilizing the natural environmental conditions.

An interdisciplinary approach combining archaeology and geoinformation allowed the author to comprehensively examine early medieval settlements. The use of geoinformation technologies facilitated spatial analysis and a better understanding of the relationships between the environment and settlement structures. This methodology can serve as a starting point for further research on settlement structures along the Polish border in the Middle Ages.

The dissertation makes a significant contribution to research on early medieval settlements and enhances understanding of how natural and social factors influenced the formation of the early Polish state. It shows that the development of settlements on the borderlands was crucial for the formation of borders and state structure. The dissertation offers valuable insights into the role of the natural environment and social factors in shaping settlements on the borderlands of the early Piast state, marking an important step toward a fuller understanding of the settlement processes that shaped early Polish statehood.

.....

Toruń, dnia 25.10.2024

Mateusz Skrzatek

502310

Instytut Archeologii UMK

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska pt. "Przestrzeń osadnicza na rubieży państwa wczesnopiastowskiego w świetle analiz geoinformacyjnych. Ziemia lubuska i ziemia chełmińska – studium porównawcze" koncentruje się na wieloaspektowej analizie przestrzennej i środowiskowej osadnictwa na północno-wschodnich (ziemia chełmińska) i zachodnich (ziemia lubuska) obszarach pogranicza wczesnego państwa Piastów. Celem pracy jest zrozumienie, w jaki sposób czynniki naturalne i społeczne wpływały na rozmieszczenie oraz organizację struktur osadniczych, co przyczyniło się do formowania się państwowości polskiej w okresie od VII do XIII wieku. Autor skupia się na określeniu schematów zasiedlenia ziemi chełmińskiej i lubuskiej, uwzględniając kontekst przyrodniczy i społeczny tych regionów jako rubieży wczesnego państwa polskiego. Ziemia chełmińska graniczyła z ziemiami Prusów, natomiast ziemia lubuska była położona w zachodniej strefie wpływów, co nadawało im strategiczne znaczenie i kształtowało specyficzne warunki rozwoju osadnictwa.

Metodologia badawcza opiera się na wykorzystaniu narzędzi geoinformacyjnych z zastosowaniem bazy danych. Kluczowym elementem były analizy Numerycznego Modelu Terenu (NMT), który pozwala na szczegółowe odwzorowanie topografii terenu i ułatwia klasyfikację lokalizacji osad. Ponadto, zastosowano analizy z użyciem danych geomorfologii, gleb i sieci hydrograficznej w celu identyfikacji obszarów sprzyjających osadnictwu oraz naturalnych barier. Analizy przestrzenne za pomocą systemów informacji geograficznej (GIS) umożliwiły porównanie rozmieszczenia osad i ich relacji z elementami środowiska. Zakres analizy obejmuje zarówno osady otwarte, jak i delimitowane naturalnie jak i antropogenicznie. Osadnictwo zostało sklasyfikowane w różnych skalach: pojedyncze osady, skupiska, strefy oraz całe regiony osadnicze. Badane są relacje osad z siecią hydrograficzną oraz typologią gleb, co pozwala na zrozumienie ich znaczenia. Praca wykazuje, że środowisko naturalne miało znaczący wpływ na procesy osadnicze oraz organizację struktur osadniczych. Graniczne położenie ziemi chełmińskiej i lubuskiej wymagało od osadników specyficznych form adaptacji, co stanowiło istotny element w rozwoju wczesnopiastowskiego państwa. Naturalne uwarunkowania, takie jak topografia, typologia gleb i sieć hydrograficzna, były kluczowe w wyborze lokalizacji osad oraz w kształtowaniu ich funkcji. Wyniki badań podkreślają, że osadnictwo na tych terenach nie było przypadkowe, lecz wynikało z przemyślanej strategii osadniczej, uwzględniającej zarówno potencjał środowiskowy, jak i konieczność tworzenia zaplecza osadniczego na rubieżach. Rozmieszczenie osad świadczy o istnieniu zorganizowanej struktury społecznej i politycznej, która potrafiła wykorzystać naturalne uwarunkowania środowiska. Interdyscyplinarne podejście, łączące archeologię i geoinformację umożliwiło autorowi całościowe spojrzenie na osadnictwo wczesnego średniowiecza. Wykorzystanie technologii geoinformacyjnych pozwoliło na analizę przestrzenną i lepsze zrozumienie relacji

między środowiskiem a strukturami osadniczymi. Metodologia ta może stanowić punkt wyjścia dla dalszych badań nad strukturami osadniczymi na pograniczu Polski w średniowieczu.

Rozprawa wnosi istotny wkład w badania nad wczesnośredniowiecznym osadnictwem oraz w rozumienie, jak czynniki przyrodnicze i społeczne wpłynęły na kształtowanie się wczesnego państwa polskiego. Ukazuje, że rozwój osadnictwa na rubieżach był kluczowy dla formowania się granic i struktury państwowej. Rozprawa dostarcza cennych informacji na temat roli środowiska naturalnego i czynników społecznych w kształtowaniu się osadnictwa na pograniczu wczesnopiastowskiego państwa i stanowi ważny krok w kierunku pełniejszego zrozumienia procesów osadniczych, które ukształtowały wczesną państwowość polską.

.....